

УДК 352.07:334.72(477.74)

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.01.24>

Павло НЕСЕНЕНКО,

професор кафедри економіки, права та управління бізнесом,

доктор економічних наук, доцент

Одеський національний економічний університет

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-6399-3511>

Валентина ДЕНЬГУБ,

старший викладач кафедри економіки, права та управління бізнесом,

кандидат економічних наук

Одеський національний економічний університет

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-0253-9065>

Надія КІЧУК,

докторант кафедри економіки, права та управління бізнесом,

кандидат економічних наук, доцент

Одеський національний економічний університет

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-3032-1238>

(© НЕСЕНЕНКО П., ДЕНЬГУБ В., КІЧУК Н., 2025)

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ ЯК НАПРЯМОК РОБОТИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах реформування системи місцевого самоврядування та реалізації євроінтеграційного курсу України розвиток торговельного підприємництва в регіонах набуває особливого значення. Одеський регіон, з огляду на вигідне географічне положення, розвинену інфраструктуру та

прикордонний статус, має значний потенціал для активізації торгівлі та розвитку малого й середнього підприємництва. У цьому контексті органи місцевого самоврядування (ОМС) відіграють ключову роль як регулятори і стимулятори підприємницького середовища. У статті проаналізовано інституційні та програмні механізми впливу ОМС на формування сприятливих умов для розвитку торговельного підприємництва, зокрема інструменти фінансової, регуляторної, інфраструктурної та консультативної підтримки бізнесу. Особливої уваги надано питанням цифровізації торговельної інфраструктури, а також соціальному підприємству як формі поєднання економічної діяльності з вирішенням соціальних проблем. Здійснено порівняльний аналіз практик підтримання торгівлі в Одеському регіоні та країнах ЄС, що дозволило окреслити наявні виклики й можливості для впровадження кращих європейських підходів на локальному рівні. У дослідженні обґрунтовано потребу стратегічного планування місцевої економічної політики, що включає підтримання екологічного підприємництва, розвиток публічно-приватного партнерства, підвищення рівня цифрової грамотності та розбудову локальних бізнес-хабів. Стаття формує рекомендації для ОМС щодо посилення ролі торгівлі як драйвера регіонального зростання та інструменту соціально-економічної стабілізації в умовах післявоєнної відбудови.

Ключові слова: *торговельне підприємництво, органи місцевого самоврядування, Одеський регіон, децентралізація, євроінтеграція, соціальне підприємство, цифровізація, інфраструктура, підтримка бізнесу, регіональний розвиток.*

Pavlo NESENENKO,
Professor of the Department of
Economic, Law and Business Management,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Odessa National Economic University
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-6399-3511>

Valentyna DENGUB,
Senior Lecturer of the Department of Economic,
Law and Business Management,
PhD in Economics
Odessa National Economic University
ORCID ID <https://orcid.org/0009-0008-0253-9065>

Nadiia KICHUK,
Doctoral Student of the Department
of Economics, Law, and Business Management,
PhD in Economics, Associate Professor
Odessa National Economic University
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-3032-1238>
(© NESENENKO P., DENGUB V., KICHUK N., 2025)

**STIMULATING THE DEVELOPMENT OF COMMERCIAL
ENTREPRENEURSHIP IN THE ODESA REGION AS A DIRECTION
OF LOCAL SELF-GOVERNMENT ACTIVITIES
IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

In the context of Ukraine's decentralization reform and European integration aspirations, the development of trade entrepreneurship in regional economies has become increasingly important. The Odesa region, due to its strategic location, developed infrastructure, and border status, holds significant potential for revitalizing trade and promoting small and medium-sized enterprises (SMEs). This article examines the role of local self-government bodies (LSGBs) in stimulating entrepreneurship, highlighting their institutional capacities and strategic tools for supporting trade at the community level. The analysis focuses

on regulatory, financial, infrastructural, and advisory instruments available to LSGBs. Special attention is given to digital infrastructure development and the emergence of social entrepreneurship as a mechanism for addressing socio-economic challenges. A comparative analysis of entrepreneurial support practices in Ukraine and the EU is presented, identifying gaps and opportunities for local adaptation of European models. The article emphasizes the need for strategic planning at the municipal level, supporting public-private partnerships, enhancing digital literacy, and fostering sustainable trade ecosystems. Recommendations are provided to strengthen trade entrepreneurship as a driver of regional development and post-war recovery.

Key words: *trade entrepreneurship, local self-government, Odesa region, decentralization, European integration, social entrepreneurship, digitalization, infrastructure, business support, regional development.*

Постановка проблеми. У процесі децентралізації та реалізації євроінтеграційного курсу Україна стикається з викликами щодо стимулювання розвитку торговельного підприємництва на рівні регіонів. Торгівля як один із ключових секторів економіки забезпечує зайнятість, надходження до місцевих бюджетів, сприяє формуванню локальних ринків і підприємницької культури. Проте ефективність її розвитку значною мірою залежить від якості муніципального управління та здатності *органів місцевого самоврядування* (ОМС) створювати сприятливе середовище для ведення бізнесу. У сучасних умовах війни, руйнування економічних зв'язків та зростання соціальних ризиків, потреба в системній політиці стимулювання торговельного підприємництва набуває стратегічного характеру.

Одеський регіон, завдяки своєму геостратегічному положенню, транспортному потенціалу та прикордонному статусу, має високі передумови для розвитку внутрішньої й транскордонної торгівлі. Водночас,

у регіоні спостерігається нерівномірність економічного розвитку між громадами, обмежена інфраструктура підтримки бізнесу, недостатній рівень цифровізації та слабка взаємодія між владою і підприємцями. Особливої актуальності набуває розроблення нових підходів до залучення інвестицій, підтримки соціального та екологічного підприємництва, інтеграції до європейських логістичних та економічних мереж. Постає завдання визначення ефективних інструментів, що дозволять ОМС не лише регулювати торговельну сферу, але й поставати активними агентами економічного розвитку в умовах сучасних трансформацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасних умовах децентралізації та євроінтеграційного поступу України питання розвитку торговельного підприємництва в регіонах, зокрема в Одеській області, активно розглядається в науковій та аналітичній літературі. Основна увага надається ролі *органів місцевого самоврядування* (ОМС) у стимулюванні підприємницької активності, розбудові інфраструктури підтримки бізнесу та реалізації стратегій економічного зростання на місцевому рівні. Згідно з даними досліджень, торговельне підприємництво визнається важливим чинником наповнення місцевих бюджетів, створення робочих місць та розвитку локальних ринків. У працях українських та зарубіжних авторів акцент робиться на потребі інтеграції принципів сталого розвитку, цифровізації та партнерства між владою, бізнесом і громадянським суспільством.

В аналітичних матеріалах міжнародних організацій (*GIZ, ПРООН, USAID*) наголошується на потребі ефективності комплексного підходу, що поєднує фінансову підтримку *малого та середнього бізнесу* (МСП), освітні програми, спрощення регуляторних процедур та розвиток цифрових сервісів. Зокрема, у проєкті *Стратегії розвитку Одеської області на 2021–2027 роки* окреслено пріоритетність підприємництва, інвестиційної привабливості та інноваційної інфраструктури.

У контексті проведеного дослідження, на нашу думку, доцільно акцентувати увагу на вагомому внеску українських науковців у розвиток теорії та практики публічного управління. Зокрема, С. Телешун аналізує проблематику публічної політики та впливу фінансово-політичних груп; Б. Мельниченко досліджує адміністративно-правові аспекти публічного управління в умовах європейської інтеграції; К. Ващенко зосереджується на питаннях модернізації системи публічного управління; С. Курбатов – на управлінні регіональним розвитком; Т. Ткаченко – на процесах децентралізації та становленні місцевого самоврядування; О. Даниленко – на проблемах ефективності державного управління в умовах реформ; О. Куриленко – на інституційному забезпеченні системи публічного управління.

Метою статті є визначення ефективних механізмів стимулювання розвитку торговельного підприємництва в умовах децентралізації, євроінтеграції та повоєнного відновлення України на прикладі Одеського регіону.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах децентралізації та євроінтеграційних прагнень України розвиток торговельного підприємництва в регіонах набуває особливої актуальності [1, с. 130].

Одеський регіон, завдяки своєму стратегічному розташуванню та економічному потенціалу, має значні передумови для активізації підприємницької діяльності. *Органи місцевого самоврядування* (ОМС) відіграють ключову роль у формуванні сприятливого середовища для розвитку торгівлі, запроваджуючи інструменти підтримки малого та середнього бізнесу, сприяючи інституційному зміцненню та залученню інвестицій.

Одеська область характеризується високим рівнем урбанізації, розвиненою транспортною інфраструктурою та значним потенціалом для розвитку торгівлі. Проте, існують і проблеми: нерівномірність розвитку

районів, високий рівень тінізації бізнесу, обмежений доступ до фінансових ресурсів для МСП. Згідно з проектом *Стратегії відновлення та розвитку Одеської області на період 2021–2027 років*, пріоритетними напрямками є підтримання підприємництва, розвиток інфраструктури та залучення інвестицій.

Доцільно відзначити роль органів місцевого самоврядування у стимулюванні розвитку підприємництва. ОМС мають широкий спектр повноважень та інструментів для підтримання підприємництва:

- фінансове стимулювання: надання пільг, субсидій, доступ до кредитних ресурсів;
- інституційна підтримка: створення центрів підтримки підприємництва, бізнес-інкубаторів, проведення навчальних програм;
- інфраструктурний розвиток: будівництво та модернізація торговельних площ, логістичних центрів;
- регуляторна політика: спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення адміністративного тиску.

Органи місцевого самоврядування в Україні є ключовими інституціями територіального рівня, що наділені повноваженнями самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, принцип субсидіарності передбачає, що ухвалення рішень повинно здійснюватися на якнайближчому до громадянина рівні, що надає ОМС центральну роль у формуванні підприємницького середовища.

ОМС включають органи місцевих рад (сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх утворення) ради), виконавчі комітети, а також посадових осіб місцевого самоврядування (зокрема голів громад). У межах децентралізації, що посилилася після 2014 року, громади отримали значно ширші повноваження у сфері управління економічним розвитком, у тому

числі підтримки малого і середнього підприємництва, місцевої торгівлі, інфраструктури тощо.

Функціональні можливості ОМС щодо стимулювання підприємництва охоплюють:

Регуляторну політику: затвердження місцевих правил благоустрою, умов ведення торгівлі, установлення режимів роботи ринків, формування локальних податків і зборів.

Програмне підтримання: розроблення та реалізація програм сприяння МСП, уключаючи грантову підтримку, навчальні курси, консультації.

Планування територій: визначення зон для розміщення торговельних об'єктів, уключаючи ринки, логістичні центри, павільйони.

Інституційну підтримку: створення центрів розвитку підприємництва, бізнес-інкубаторів, локальних габів для молоді й стартапів.

Фінансове стимулювання: надання пільг на оренду комунального майна, субсидії для соціально значущих бізнесів.

У таблиці 1 надано порівняння стимулювання торговельного підприємництва України (Одеський регіон) та ЄС.

Особливо важливим є партнерство ОМС із громадськими організаціями, бізнес-асоціаціями, міжнародними фондами, що дозволяє мобілізувати зовнішні ресурси й залучати інноваційні практики. Наприклад, участь Одеської міської ради в проєктах «GIZ» чи «ПРООН» сприяла розвитку цифрових сервісів для підприємців та формуванню інфраструктури підтримки.

Органи місцевого самоврядування в Одеській області здатні не лише регулювати торговельну діяльність, а й створювати умови для її сталого розвитку, постаючи посередником між державою, бізнесом і громадою.

Таблиця 1

*Порівняння стимулювання торговельного підприємництва
України та ЄС*

Категорія	Одеський регіон (Україна)	Країни ЄС
1. Регуляторна політика	ОМС мають обмежені повноваження в установленні місцевих податків і зборів	ОМС активно впроваджують врахування інтересів малого бізнесу
2. Фінансова підтримка	Обмежене фінансування з місцевих бюджетів; переважно реалізуються пілотні проекти за підтримки міжнародних донорів; відсутність сталих механізмів фінансування	Систематичне фінансування через місцеві програми підтримки МСП; доступ до структурних фондів ЄС; наявність сталих механізмів фінансування та моніторингу ефективності використання коштів
3. Інфраструктура підтримки бізнесу	Наявність окремих бізнес-інкубаторів та центрів підтримки підприємництва; обмежена кількість коворкінгів та акселераторів; недостатній розвиток інфраструктури підтримки бізнесу в сільських громадах	Розвинена мережа бізнес-інкубаторів, технопарків, коворкінгів та акселераторів; активне підтримання інноваційних кластерів; наявність спеціалізованих установ для підтримання підприємництва в усіх регіонах, включаючи сільські території
4. Цифровізація та електронні сервіси	Запровадження електронних сервісів для підприємців на початковому етапі; обмежена інтеграція цифрових платформ до діяльності ОМС; недостатній рівень цифрової грамотності серед підприємців	Широке використання цифрових платформ для надання адміністративних послуг підприємцям; високий рівень цифрової грамотності; активне впровадження електронного документообігу та онлайн-сервісів для бізнесу

Одним із ключових завдань органів місцевого самоврядування у сфері підтримання підприємництва є формування ефективного публічно-приватного партнерства. Це передбачає не лише інституційне підтримання

з боку держави, а й активне залучення підприємницької спільноти до формування політики на місцевому рівні. Таким чином, місцева влада може оперативно реагувати на потреби бізнесу, запроваджуючи адаптивні регуляторні механізми.

Згідно з *Положенням про районні адміністрації Одеської міської ради*, одним із її завдань є сприяння розвитку підприємництва на території району, зокрема торговельного.

Торговельне підприємництво є складником малого та середнього підприємництва (МСП), яке, згідно з дослідженнями, є рушієм економічного зростання, забезпечує зайнятість населення та сприяє наповненню місцевих бюджетів [3]. Ефективне функціонування МСП залежить від наявності сприятливого інституційного середовища, доступу до фінансових ресурсів та підтримання з боку місцевої влади.

Соціальне підприємництво поєднує комерційну діяльність з вирішенням соціальних проблем. В Одеському регіоні спостерігається зростання соціальних підприємств, спрямованих на підтримання вразливих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб. ОМС можуть сприяти розвитку соціального підприємництва через надання грантів, консультаційного підтримання та створення сприятливого нормативного середовища.

Соціальне підприємництво як форма інноваційного вирішення суспільних проблем має значний потенціал в Одеському регіоні. Воно дозволяє інтегрувати соціальні цілі в бізнес-моделі, створюючи робочі місця для вразливих груп населення. Для цього потрібне законодавче визнання соціального підприємництва на місцевому рівні, а також надання пільгових умов для його розвитку. В Одеському регіоні, де значна частина населення постраждала від наслідків війни – як у вигляді внутрішнього переміщення, так і втрати джерел доходу, – соціальне підприємництво постає як потужний механізм мобілізації локальних ресурсів. Зростає кількість ініціатив,

спрямованих на працевлаштування жінок, осіб з інвалідністю, пенсіонерів або осіб без постійного житла. Частина таких ініціатив реалізується в партнерстві з міжнародними організаціями, однак існує потреба щодо підтримання з боку місцевої влади. Органи місцевого самоврядування можуть створювати інституційні та фінансові умови для підтримання соціального бізнесу [4].

До них відносять:

- Надання грантів або мікрофінансування соціальним підприємствам, з урахуванням соціального ефекту.
- Пріоритет у державних закупівлях для підприємств, що мають статус соціального.
- Зменшення орендної плати для приміщень, що використовуються з метою соціального підприємництва.
- Консультаційна та навчальна підтримка, включаючи менторські програми, курси з управління бізнесом і впливу.

Окремою потребою є нормативне визнання соціального підприємництва. Попри існування відповідного закону на національному рівні, у регіонах України ця форма діяльності часто залишається поза увагою місцевих стратегій. Інтеграція соціального підприємництва до програм соціального захисту, особливо під час війни [5; 6, с. 3], зайнятості та МСП в Одеській області могла б суттєво підвищити ефективність регіональної політики. Крім того, доцільно створити реєстри соціальних підприємств на рівні громад, а також запровадити платформи співпраці між такими бізнесами, НУО та муніципалітетом. Зазначене дозволить налагодити горизонтальну взаємодію та обмін кращою практикою.

Світовий досвід, зокрема приклади з Польщі, Італії та Великої Британії, свідчить, що соціальні підприємства можуть відігравати важливу роль у післякризовому відновленні економіки, соціальної інтеграції та згуртованості громад. Розвиток соціального підприємництва в Одеському

регіоні є не лише соціально доцільним, а й економічно вигідним і стратегічно виправданим.

Важливо розкрити євроінтеграційний контекст розвитку торговельного підприємництва. Процес євроінтеграції України має значний вплив на місцеве самоврядування та розвиток підприємництва. Угода про асоціацію з ЄС визначає новий формат відносин між Україною та ЄС, слугуючи стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ. ОМС повинні адаптувати свою політику до європейських стандартів, зокрема у сфері підтримання підприємництва, що містить прозорість, ефективність та інклюзивність [7].

Наведемо приклади пропозицій та рекомендацій для Одеського регіону. Успішна практика з інших регіонів України може бути адаптованою для Одещини:

Створення муніципальних центрів підтримання підприємництва: надання консультацій, навчання, допомога в підготовці бізнес-планів.

Розвиток кластерних ініціатив: об'єднання підприємств за галузевим принципом для спільного вирішення проблем та просування продукції.

Залучення міжнародної технічної допомоги: участь у програмах ЄС, USAID, інших донорів для фінансування проєктів розвитку підприємництва.

Підтримання цифровізації бізнесу: запровадження електронних сервісів, онлайн-платформ для торгівлі.

Розвиток торговельного підприємництва в Одеському регіоні є важливим чинником соціально-економічного зростання. ОМС, використовуючи наявні інструменти та ресурси, можуть створити сприятливе середовище для бізнесу, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості, наповненню місцевих бюджетів та поліпшенню якості життя населення. Адаптація успішної практики та впровадження інноваційних

підходів дозволить Одещині стати лідером у сфері розвитку підприємництва в Україні.

На особливу увагу заслуговує розвиток інфраструктури для торговельної діяльності. Ідеться не лише про фізичну інфраструктуру – ринки, логістичні центри, торговельні майданчики, – але й цифрову: платформи електронної комерції, системи електронного документообігу, бази даних про вільні площі чи можливості співпраці. У сучасному світі цифровізація є визначальним чинником конкурентоспроможності торговельного підприємництва.

Інфраструктура торгівлі охоплює систему умов, потрібних для ефективного функціонування підприємницької діяльності у сфері обігу товарів та послуг. Вона є опорним складником, що безпосередньо впливає на рівень ділової активності, інвестиційну привабливість регіонів та доступ споживачів до якісної продукції.

Фізичний аспект інфраструктури охоплює просторово-матеріальне середовище, у межах якого здійснюється комерційна діяльність: від традиційних ринків, складів і торговельних павільйонів до сучасних логістичних центрів та мультимодальних транспортних вузлів. В умовах Одеської області, що має стратегічний вихід до моря та розвинену транспортну мережу, логістична інфраструктура набуває особливої ваги. Однак, у багатьох громадах області спостерігається зношеність об'єктів, брак сучасних торгових площ у доступних локаціях, нерівномірність розміщення об'єктів інфраструктури.

Поряд із цим цифрова інфраструктура стала визначальним чинником конкурентоздатності підприємств. Успішне торговельне підприємництво дедалі більше спирається на ІТ-рішення: цифрові торговельні майданчики, автоматизовані системи обліку, сервіси онлайн-платежів, CRM-платформи для управління клієнтською базою тощо. Цифровізація дозволяє

підприємцям оптимізувати витрати, прискорити операційні процеси, отримати доступ до нових ринків збуту.

Важливо, що органи місцевого самоврядування можуть безпосередньо впливати на розвиток цифрової інфраструктури, зокрема шляхом:

- запуску локальних платформ електронної торгівлі з орієнтацією на мікробізнес;
- створення відкритих реєстрів і мап вільних торговельних площ;
- підтримання навчальних програм з цифрової грамотності для підприємців;
- фінансування або грантового підтримання на впровадження базових ІТ-рішень для малого бізнесу.

Крім того, актуальним напрямком є інтеграція вітчизняної «розумної інфраструктури» – наприклад, використання сенсорних систем для управління потоками відвідувачів у торговельних зонах, застосування «Big Data» для моніторингу споживчого попиту або використання *геоінформаційних систем* (ГІС) у плануванні торгових кластерів у містах.

Водночас, варто зазначити, що диджиталізація торгівлі потребує відповідного підтримання з боку держави та громади, оскільки для мікро- та малого бізнесу інвестиції в технології можуть виявитися обтяжливими без зовнішньої допомоги або стимулювання.

З огляду на це, інтегрований розвиток фізичної та цифрової інфраструктури повинен стати стратегічним пріоритетом муніципальної економічної політики. Це дозволить не лише підвищити рівень комфортності ведення бізнесу, а й забезпечити рівний доступ підприємців до сучасних інструментів розвитку, сприяючи таким чином зростанню економіки регіону загалом.

Для ефективної реалізації стратегій підтримання підприємництва на місцевому рівні важливим є використання успішного досвіду, що вже

реалізований у різних містах України. Наведені нижче кейси демонструють приклади як традиційної фізичної, так і цифрової інфраструктури, що забезпечує сталий розвиток торговельної діяльності.

1. Реконструкція ринку «Привоз» у м. Одеса. Ринок «Привоз», як історичний комерційний об'єкт, було успішно модернізовано з урахуванням сучасних вимог до організації роздрібної торгівлі. Оновлення включало облаштування критих торговельних павільйонів, запровадження елементів благоустрою, створення зон для паркування та логістики. Таким чином, ринок став не лише центром торгівлі, а й привабливим об'єктом міської інфраструктури, що генерує значні податкові надходження. Цей приклад демонструє важливість ревіталізації наявних об'єктів торговельної інфраструктури з метою підтримання МСП.

2. Промтоварний ринок «7-й кілометр» як логістичний та торговельний вузол. Цей ринок є унікальним у масштабах не лише України, а й Центрально-Східної Європи, завдяки великій площі, високій концентрації торгових місць та транспортній доступності. Власна інфраструктура ринку містить складські комплекси, фінансові сервіси, транспортні та логістичні послуги. Він функціонує як багаторівнева торговельна екосистема, що забезпечує обіг товарів у внутрішньому та транскордонному масштабах. Досвід «7-го кілометра» є прикладом створення повноцінного бізнес-кластера з повною інфраструктурною самодостатністю.

3. Побудова індустріального парку «Одеса Нова Парк» – нова форма муніципального бізнес-ландшафту. Індустріальний парк позиціонується як простір для розміщення підприємств, у тому числі торговельного та логістичного профілю, з підведеною інженерною інфраструктурою, зручним транспортним сполученням та підтримкою з боку муніципалітету. Його створення є проявом переходу до інституційного підходу до

підтримання підприємництва – надання не лише фізичного простору, а й супутніх послуг, інвесторських стимулів та адміністративного супроводу.

4. Державна цифрова платформа «Дія.Бізнес» як приклад електронного підтримання МСП. «Дія.Бізнес» стала втіленням нової державної філософії у сфері підтримання підприємництва – фокус на цифрових сервісах, прозорості, доступності та навчанні. Платформа забезпечує доступ до юридичних консультацій, бізнес-планів, фінансових інструментів, можливостей навчання та мережевої взаємодії. Цей приклад є вдалим зразком цифрової інфраструктури, що дозволяє малим підприємствам заощаджувати ресурси й прискорювати бізнес-процеси.

5. Бізнес-габи та інкубатори як формати інфраструктури інноваційного підприємництва. Інноваційні платформи на кшталт «UNIT.City» у Києві або «Lviv IT Cluster» у Львові ілюструють новий підхід до підприємницької інфраструктури – це не лише офісні приміщення, а середовище для розвитку стартапів, інтеграції до глобальних економічних мереж, доступу до інвестицій та технологій. Для регіонів України, уключаючи Одеський, розвиток таких габів може стати каталізатором для активізації торговельного підприємництва, орієнтованого на інновації та експорт.

Євроінтеграційний вектор розвитку України відкриває для регіонів нові можливості участі в транскордонному співробітництві. Для Одеської області, що має вихід до Чорного моря, важливо інтегруватися до логістичних ланцюгів Європи та брати участь у регіональних проєктах економічного розвитку в межах Дунайського регіону. Це дозволить підвищити інвестиційну привабливість та створити нові торговельні маршрути.

Європейський курс розвитку України, закріплений на рівні Конституції та міжнародно-правових зобов'язань, створює нові вектори для трансформації регіональної економіки. Згідно з положеннями Угоди про

асоціацію між Україною та Європейським Союзом особливу роль у процесах економічної інтеграції відведено регіонам, здатним поставати як локомотиви транскордонного співробітництва. У цьому контексті Одеська область має конкурентні переваги, зумовлені її геополітичним положенням, зокрема виходом до Чорного моря та наближеністю до кордонів ЄС через Румунію та Болгарію.

Інтеграція до європейських логістичних ланцюгів передбачає розширення ролі Одеси як багатофункціонального транспортного вузла, здатного обслуговувати морські, автомобільні, залізничні та авіаційні маршрути. Підключення регіону до міжнародних транспортних коридорів відкриває можливості для розвитку мультимодальних габів, що стане потужним поштовхом до розширення експорту товарів і послуг місцевих підприємств, у тому числі малого та середнього бізнесу.

Крім того, участь Одеського регіону в міжрегіональних європейських ініціативах, таких як Стратегія ЄС для Дунайського регіону (EUSDR), дозволяє не лише отримувати фінансування з фондів технічної допомоги, а й залучати підприємства до спільних торговельних, інфраструктурних й екологічних проєктів. Таке співробітництво сприяє розвитку локальних мереж доданої вартості, інноваційних партнерств, а також трансферу знань і технологій.

Важливо, що євроінтеграційні процеси передбачають гармонізацію нормативного середовища, включаючи правила торгівлі, сертифікацію, безпекові стандарти та процедури митного оформлення. Для підприємств Одеської області це створює умови для зростання експортного потенціалу, розширення асортименту продукції, що відповідає європейським вимогам, та доступу до нових ринків збуту.

Євроінтеграційний вектор розвитку є не лише політичним орієнтиром, а й конкретним інструментом стимулювання торговельного підприємництва. За умов цілеспрямованої участі органів місцевого

самоврядування у відповідних програмах та проєктах, регіон має змогу не лише підвищити власну інвестиційну привабливість, а й перетворитися на платформу для реалізації масштабних економічних ініціатив з транскордонним впливом.

Актуальним також є формування підприємницької культури на місцевому рівні. Освітні ініціативи, зокрема бізнес-курси для молоді, програми наставництва та популяризація підприємництва через локальні медіа можуть суттєво посилити мотивацію до започаткування власної справи. Особливу роль у цьому процесі відіграють заклади вищої освіти, що мають запроваджувати підприємницькі програми [8].

Окремим напрямком, що потребує активного підтримання, є жіноче підприємництво. У багатьох громадах Одещини жінки є активними учасницями економічного життя, проте стикаються з бар'єрами в доступі до фінансування та ресурсів. Створення цільових програм для підтримки жіночого бізнесу, включаючи консультації, мікрокредитування та правову підтримку, сприятиме соціальній згуртованості та рівності.

Не менш важливим є підтримання екологічного підприємництва у сфері торгівлі. Зростає попит на екологічно чисту продукцію, безпечне пакування, запровадження принципів циркулярної економіки. ОМС можуть упроваджувати мотиваційні заходи – знижки на оренду для «зелених» бізнесів, гранти на впровадження екологічних інновацій, підтримання сертифікації.

Активізація «зеленого» підприємництва набуває особливої важливості. Торгівля як одна з найбільш динамічних сфер економіки відіграє значну роль у формуванні моделей споживання, поводженні з ресурсами та популяризації екологічних стандартів. Отже, екологічне підприємництво в торговельній сфері передбачає не лише реалізацію екологічно безпечної продукції, а й організацію всієї діяльності з урахуванням принципів сталого розвитку.

Попит на екологічно сертифіковану продукцію, біопакування, товари місцевого виробництва, виготовлені без шкоди для довкілля, поступово зростає серед українських споживачів, зокрема в урбанізованих районах таких регіонів, як Одеський. Це створює умови для розвитку нових бізнес-моделей, що поєднують прибутковість з екологічною відповідальністю. Прикладами можуть слугувати підприємства, що працюють за принципами нульових викидів, запроваджують повторне використання тари або застосовують енергоощадні технології в процесах логістики та зберігання.

Органи місцевого самоврядування мають у своєму розпорядженні інструменти, спроможні сприяти розвитку екологічного підприємництва. Зокрема, муніципалітети можуть передбачати пільгові умови оренди для бізнесу, що дотримується екологічних стандартів; запроваджувати систему муніципальних грантів на екотехнології, енергоефективні рішення, вторинне перероблення. Також перспективним є запровадження місцевих податкових стимулів або фінансових заохочень для підприємців, які проходять добровільну сертифікацію за стандартами *ISO 14001*, *EMAS* тощо.

Крім того, важливо розвивати освітні програми й консультаційні сервіси для бізнесу щодо переваг циркулярної економіки, сталого ланцюга поставок, екологічного маркетингу. Формування локальної екосистеми «зеленого» підприємництва вимагає співпраці між місцевими органами влади, підприємцями, громадськими організаціями та науковими установами. Вдалими можуть стати партнерства у форматі «публічно-приватних екологічних кластерів», що об'єднують зусилля для екологізації місцевих ринків.

Особливого значення такі підходи набувають в умовах євроінтеграційних зобов'язань України, що передбачають гармонізацію екологічної політики, підтримання зеленої економіки та дотримання кліматичних цілей ЄС. Отже, підтримання екологічного підприємництва з

боку органів місцевого самоврядування повинна бути не ситуативним, а системним, інтегрованим до стратегічних документів регіонального розвитку.

У містах ЄС широко використовуються муніципальні програми підтримання «зелених» підприємств: надання субсидій на енергоефективне обладнання (наприклад, програми в Берліні, Варшаві, Барселоні), податкові пільги для компаній, що дотримуються принципів сталого виробництва, та участь муніципалітетів у партнерських консорціумах з підприємствами. У деяких випадках, як, наприклад, у Копенгагені чи Відні, створюються цілі «зелені бізнес-зони» зі спеціальним екологічним регулюванням і пріоритетом для підприємств, що відповідають критеріям сталого розвитку.

В Україні існують окремі позитивні кейси – наприклад запровадження програм енергозбереження в Житомирі та Львові, створення локальних екотехнопарків, а також участь українських міст у проєктах міжнародної технічної допомоги (наприклад, проєкти «GIZ», «UNDP», «USAID»). Проте такі ініціативи здебільшого реалізуються за рахунок зовнішнього фінансування і не закріплені в системних нормативно-стратегічних документах на місцевому рівні.

Таким чином, порівняльний аналіз свідчить про потребу інституційного закріплення підтримання екологічного підприємництва в Україні, зокрема через розроблення муніципальних програм, створення екологічних кластерів, формування локальних стратегій зеленої економіки. Водночас, вивчення досвіду ЄС може стати основою для адаптації найефективнішої практики з урахуванням українського контексту.

У повоєнному відновленні України місцева торгівля стане однією із ключових ланок економічної реконструкції. Це не лише джерело доходу для громади, а й інструмент відновлення довіри до держави та інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Стимулювання підприємництва в Одеській

області може стати каталізатором для економічного піднесення всієї південної України.

Повоєнна відбудова України вимагає системного підходу до відновлення як інфраструктурних, так і соціально-економічних зв'язків на рівні територіальних громад. У цьому контексті місцева торгівля посідає центральне місце, оскільки постає не лише драйвером внутрішньої економіки, а й механізмом реінтеграції постраждалих верств населення та відновлення довіри до держави через локальні інституції.

Місцева торгівля – це не лише обіг товарів і послуг, а й основа функціонування мікроекономіки громади. Вона забезпечує робочі місця, створює мультиплікаційний ефект для суміжних сфер (транспорту, логістики, перероблення), наповнює місцеві бюджети та формує споживчий попит. У післякризовий період саме дрібні та середні торговельні підприємства здатні найшвидше адаптуватися до нових умов і відновити локальні ланцюги доданої вартості.

В умовах Одеської області ця функція набуває особливої ваги з огляду на регіональне значення регіону: морські порти, прикордонні переходи, аграрний потенціал та туристична привабливість роблять його ключовим вузлом для південного макрорегіону. Створення сприятливого середовища для розвитку місцевого підприємництва у сфері торгівлі може постати каталітичним чинником для економічної реанімації не лише області, а й суміжних територій. Крім економічного ефекту, розвиток місцевої торгівлі має важливе соціальне навантаження. Через створення робочих місць для *внутрішньо переміщених осіб* (ВПО), ветеранів, жінок з дітьми, осіб, які втратили бізнес чи майно, торгівля виконує роль інтеграційної платформи. Зазначене дозволяє формувати горизонтальні зв'язки у громаді, знижує соціальну напругу та підвищує згуртованість. ОМС, своєю чергою, отримують можливість посилити свою роль як координаторів економічного розвитку.

У середньостроковій перспективі торговельна діяльність може також постати вектором експортної активності на рівні регіону. Розвиток локального підприємництва з урахуванням європейських стандартів дозволяє формувати нові *«експортно орієнтовані»* продукти та послуги – від локального крафту до цифрових торговельних платформ.

Ефективність стимулювання підприємництва багато в чому залежить від якості взаємодії між місцевою владою та підприємцями. Створення дорадчих рад при муніципалітетах, громадських експертних платформ та форумів підприємців дозволяє сформувати горизонтальну систему управління, засновану на діалозі та взаємній відповідальності.

У межах сучасної муніципальної політики дедалі більшого поширення набувають інноваційні інструменти управління розвитком підприємництва, що виходять за межі традиційного регулювання. Зазначене дозволяє громадам не лише адаптуватися до викликів воєнного та поствоєнного періодів, а й активно формувати конкурентні переваги на мапі регіонального розвитку.

Одним із таких механізмів є партиципативне бюджетування, у межах якого громадяни самі пропонують і голосують за бізнес-ініціативи, що отримують часткове фінансування з місцевого бюджету. Це не лише залучає населення до ухвалення рішень, а й підвищує рівень довіри до ОМС.

Іншим цікавим інструментом є громадські хаби з підприємницьким акцентом – коворкінги, бізнес-інкубатори, простори для навчання, де молодь і підприємці можуть безоплатно отримати доступ до Інтернету, юридичних консультацій, бухгалтерського супроводу, а також узяти участь у тренінгах з маркетингу, е-комерції, грант-менеджменту тощо.

Крім того, перспективним напрямком є впровадження міських електронних сервісів для торгівлі: реєстрація ФОПів, подання заяв на розміщення МАФів, участь у локальних тендерах, подання звітності – усе

це може бути переведеним у цифровий формат через єдиний муніципальний портал, що значно знижує адміністративне навантаження.

Зрештою, частина громад активно використовує місцеві бренди та регіональний маркетинг для просування локальної продукції: створюються сертифікати якості, запроваджуються маркування «зроблено в громаді», запускаються туристично-торговельні маршрути, що поєднують культурну спадщину з популяризацією місцевого бізнесу.

Отже, довгостроковий розвиток торговельного підприємництва потребує стратегічного планування на рівні громад. Місцеві стратегії мають містити чітко визначені пріоритети, індикатори оцінювання ефективності та механізми моніторингу. Саме стратегічний підхід дозволяє уникати фрагментарних рішень та спрямовувати ресурси на системні зміни.

Висновки. Таким чином, розвиток торговельного підприємництва в Одеському регіоні в умовах децентралізації, війни та євроінтеграційних процесів є стратегічно важливим напрямком для забезпечення соціально-економічної стабільності та зростання. ОМС як ключові суб'єкти місцевої економічної політики відіграють центральну роль у створенні сприятливого середовища для розвитку бізнесу, що включає регуляторну, фінансову, інфраструктурну, цифрову та інституційну підтримку. Попри значний потенціал Одещини, наявні й системні проблеми – нерівномірність розвитку територій, слабка цифровізація, недостатній рівень взаємодії між владою та бізнесом. Для подолання цих викликів потрібна інтегрована політика, що враховує не лише економічні, а й соціальні та екологічні аспекти підприємництва.

Особливої уваги варто надати підтриманню соціального та екологічного підприємництва, цифровій трансформації, створенню муніципальної інфраструктури, що забезпечує рівний доступ підприємців до ресурсів і знань. Участь у міжнародних програмах, запровадження європейських стандартів, розвиток публічно-приватного партнерства та

партиципативної практики можуть стати основою для сталого економічного розвитку регіону.

Отже, торговельне підприємництво має значний потенціал стати не лише інструментом відновлення економіки Одещини, а й платформою для модернізації всієї регіональної політики в умовах повоєнної реконструкції та євроінтеграції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вахович І. М., Шейко Ю. О. Інституційні детермінанти функціонування малого підприємництва в регіонах. Луцьк : ЛНТУ, 2020. 315 с.
2. Громадівська модель самоврядування в Україні : колективна монографія / Кол. авт.; за заг. ред. проф. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2019. 708 с.
3. Стратегія відновлення та розвитку Одеської області на 2021–2027 роки. *Одеська ОДА*. URL: <https://odaold.od.gov.ua>.
4. Державна стратегія регіонального розвитку України на 2021–2027 роки. *Мінрегіон*. <https://mtu.gov.ua>.
5. Аналітичний звіт «Соціальне підприємництво в Україні : сучасний стан та перспективи розвитку». *ГО «Соціальні інновації»*. 2023. <https://www.socialinnovations.com.ua>.
6. Кістерський Л. Л. Стратегічні принципи повоєнного відновлення України. *Економіка України*. 2023. № 2. С. 3–16. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0001386933>.
7. European Commission. «Social Economy and Social Enterprises». Publications Office of the EU. 2022. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/42256680-8201-11ef-a67d-01aa75ed71a1/language-en>.

8. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України : проблеми, пріоритети, завдання / Борщевський В., Куропась І., Орест М. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/ekonomika-viiny-ta-povoiennyi-ekonomichnyirozvytok-ukrainy-problemy-priorytety-zavdannia>.

REFERENCES

1. Vakhovych I. M., Sheiko Yu. O. (2020). Instytutsiini determinanty funktsionuvannia maloho pidpriemnytstva v rehionakh. Luts`k : LNTU. 315 s. [in Ukrainian]

2. Hromadivs`ka model` samovriaduvannia v Ukraini : kolektyvna monohrafiia (2019). / Kol. avt.; za zah. red. prof. Yu. M. Bardachova, I. P. Lopushyns`koho, R. M. Pliushcha. Kherson : Knyzhkove vydavnytstvo FOP Vyshemyrs`kyi V. S. 708 s. [in Ukrainian]

3. Stratehiia vidnovlennia ta rozvytku Odes`koi oblasti na 2021–2027 roky. Odes`ka ODA. URL: <https://odaold.od.gov.ua>. [in Ukrainian]

4. Derzhavna stratehiia rehional`noho rozvytku Ukrainy na 2021–2027 roky. Minrehion. URL: <https://mtu.gov.ua>. [in Ukrainian]

5. Analitychnyi zvit «Sotsial`ne pidpriemnytstvo v Ukraini : suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku». HO «Sotsial`ni innovatsii». (2023). URL: <https://www.socialinnovations.com.ua>. [in Ukrainian]

6. Kisters`kyi L. L. (2023). Stratehichni pryntsypy povoiennoho vidnovlennia Ukrainy. *Ekonomika Ukrainy*. 2, 3–16. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001386933>. [in Ukrainian]

7. European Commission. (2022). Social Economy and Social Enterprises. *Publications Office of the EU*. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/42256680-8201-11ef-a67d-01aa75ed71a1/language-en>. [in English]

8. Ekonomika viiny ta povoiennyi ekonomichni rozvytok Ukrainy : problemy, priorytety, zavdannia. (2024) / Borshchevs`kyi V., Kuropas` I., Orest M. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/ekonomika-viiny-ta-povoiennyi-ekonomichnyirozvytok-ukrainy-problemy-priorytety-zavdannia>. [in Ukrainian]